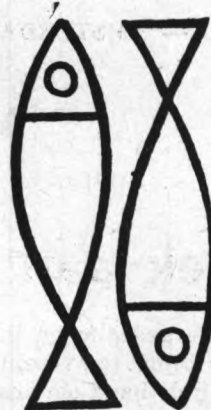

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29b, Rotterdam-7

Weest niet bezorgd

(1)

In deze tweede lezing over de „Bergrede“, vraag ik uw aandacht voor Matth. 6 vers 25-34. In het geheel van Jezus' opwekking om in dit leven geen schatten op de aarde te verzamelen, vinden we in het vanavond te bespreken deel de zo bekende vermaning om niet bezorgd te zijn. Daarmee heb ik het thema dat steeds terugkeert al aangegeven.

Weest niet bezorgd over uw leven, wat gij zult eten of over uw lichaam waarmee gij het zult kleden; is het leven niet meer dan het voedsel en het lichaam meer dan de kleding, zo lezen we. Evenals vorige week, gaan we eerst even na tot wie de Heiland zich met deze woorden richt. Dan valt op dat zijn gehoor niet bestaat uit mensen, die alleen maar leven om te eten, die van de buik hun god maken. Ook zijn deze woorden geen verwijten aan het adres van lieden, die slechts zorg hebben voor zichzelf en zich om anderen niet bekommeren, want de hier afgewezen bezorgdheid geldt ook die voor anderen. Jezus richt zich ook hier tot de mensen die tot Hem gekomen zijn en Hij noemt hen in vers 30: kleingelovigen. Het zijn mensen, die echt wel op God willen vertrouwen, maar die evenals u en ik zichzelf er dagelijks op betrapten dat ze veel kleingelovige bezorgdheid meedragen in hun leven. Bij de mensen in Jezus' dagen kon het voorkomen — nu trouwens ook wel — dat een huismoeder echt niet wist wat ze de kinderen

te eten moest geven en niets had om ze aan te trekken. We kunnen ons voorstellen hoe de bezorgdheid zo'n vrouw dag en nacht bezig hield.

Bij deze mensen vergeleken zijn wij schatrijk, maar dat betekent niet dat wij niet aan de verleiding om bezorgd te zijn bloot staan; waar de welvaart toeneemt, nemen de zorgen toe. Er is te veel om op te noemen, waar de mensen in onze dagen niet over verontrust zijn in de wereld, maar ook in de kerk.

**RADIO-BIJBELSTUDIE
VOOR DE EVANG. OMROEP
gehouden door
DS H. J. VAN DER KWAST**

Is het leven niet meer dan voedsel, zegt Jezus en wij zijn geneigd te zeggen: ja, maar daarom is voedsel voor de wereld zo nodig, want het is één van de eerste voorwaarden voor het leven. Inderdaad, dit wordt niet ontkend; bedoeld wordt dat in het beschikken over de nodige levensbehoeften dit niet de garantie voor het leven is. Het leven is meer dan het voedsel.

Om ons nu te laten zien waarin het leven meer is, neemt Christus ons a.h.w. mee naar buiten, waar de vogels zingen. Die vogels zijn vol levenslust en zingen het hoogste lied. Zij zaaien en maaien niet, hebben geen voorraden achter de hand, maar elke dag voltrekt zich het wonder dat onze hemelse Vader zijn hand opent en de vogels voedt.

De vogels worden de mensen niet daarin ten voorbeeld gesteld dat zij niet zaaien of maaien. Het leven van mensen is anders dan dat van de vogels. Een mens heeft verantwoordelijkheid, heeft de taak te werken voor zijn brood. Wij kunnen niet vrij en frank als vogeltjes in de lucht leven, maar hebben de zorg voor veel dingen. In de gecompliceerde wereld van

onze dagen moeten heel wat regelingen worden getroffen voor het leven en samenleven in een moderne wereld.

De vogels zijn ons daarin ten voorbeeld dat zij leven uit de hand van onze hemelse Vader van wie wij mogen weten dat zijn kinderen Hem niet minder, zelfs veel meer ter harte gaan dan al die zangertjes in de lucht.

Hier vinden we dus waarin het leven meer is dan het voedsel.

De garantie voor het leven ligt in voedsel of kleding en onze bezorgdheid daarvoor, maar in de belofte van die hemelse Vader.

Van Hem mogen we geloven dat Hij het getal van onze dagen en jaren bepaalt.

Dit ontslaat ons niet van de plichten voor onze gezondheid. Bij ziekte raadplegen we een dokter, we stellen ons leven niet onnodig in de waagschaal in het verkeer en elders.

Jezus wijst dan ook deze zorgen niet af, wanneer Hij zegt: wie van u kan door bezorgd te zijn één el aan zijn lengte toevoegen? Hij spreekt hier niet over de lengte van ons lichaam, maar zoals uit het verband moet worden opgemaakt over de levensduur.

Als ik een levensjaar een kilometer noem, wordt het beeld duidelijk, door bezorgdheid voegt de mens geen el aan zijn lengte toe. Hier raken we een teer punt aan in ons leven. Wat kunnen we in zorgen zitten over de gezondheid. De moeiten hierover in de gezinnen wil ik niet onderschatten, er wordt veel geleden en er is veel verdriet en soms slaat voor ons besef het onheil steeds op dezelfde deur.

Het past ons niet hier een hard oordeel te vellen. Het komt regelmatig voor dat bezorgdheid en angst een mens naar de keel vliegt en helemaal neerdukt. De zo gevreesde ziekten van deze tijd

maken sommigen angstig en nerveus.

Die bezorgdheid, zegt Jezus, helpt niet: als we gedaan hebben wat we kunnen en moeten, zal ons leven in vertrouwen in de handen van onze Vader in de hemel gegeven moeten worden. Blijven we vol kommer tobben, het baat niet, het schaadt eerder.

Onze Meester, die ons in onze zwakheid kent, gebruikt nog een voorbeeld.

De leliën, waarmee het gras bekleed is, vertonen meer heerlijkheid dan destijds koning Salomo in vol ornaat.

Toch arbeiden zij niet — daar ziet u a.h.w. de mannen aan het werk — en spinnen niet — daar zijn de vrouwen bezig.

Hoe mild Jezus spreekt blijkt uit zijn woord: Zal Hij u niet veel meer kleden, gij kleingelovigen? Hier valt niet het verwijt: allemaal ongeloof.

Kleingelovigen zijn mensen die te klein denken of beter te weinig verwachten van God. Zij willen Gods beloften wel aannemen en met de kinderen van het koninkrijk tegen de stroom oproeien in deze wereld, maar door allerlei teleurstellingen lukt het ze dikwijls niet tot een kinderlijk, eenvoudig vertrouwen in alle dingen te komen, daarom kleingelovigen.

Weer klinkt nu het thema: geen bezorgdheid over eten en drinken en kleding, want al deze dingen zoeken de heidenen.

In die dagen hadden de heidenen hun goden, soms veel goden en door hun offers trachten zij die goden gunstig te stemmen, maar ze hadden geen God die hun Vader was, zodat ze zeker konden zijn van Zijn gunst, en de noden van hun hart aan Hem kwijt konden.

(wordt vervolgd)

In dit nummer:

Pagina 1

Ds H. J. van der Kwast,
Weest niet bezorgd (1)

Pagina 2

Drs H. de Jong,
Dupliek aan Dr Arntzen (2)

Pagina 3

Drs H. E. S. Woldring,
C. Gerretson —
zijn verzamelde werken —
deel II

Pagina 4-5

D. W. L. Milo,
Liturgische echo's

M. de Jonge,
Tana Mema — Tana Dawa (4)

Pagina 6

Prof. C. Veenhof,
Persschouw

H. DE JONG — AMSTERDAM

Dupliek aan Dr Arntzen (2)

In dit tweede gedeelte ga ik verder met mijn beantwoording van dr Arntzen. De Bijbel (en vooral het Oude Testament) neemt ons over een lange weg bij de hand om ons te leren wat geschiedenis is: het door het Woord van God bevruchte gebeuren dat, geholpen door eindtijdelijke toespitsingen, op een doel afstevend. Dat doel is ontmaskering; duidelijk moet worden wie God dient en wie Hem niet dient. In deze zin kan het Oude Testament frappant behulpzaam zijn bij het verstaan van onze situatie en de weg die wij vandaag gaan. Daarvan nu een voorbeeld.

■ Paulus en Habakuk

Onlangs, rondom Hervormingsdag, hield ik me nog eens bezig met het bekende woord uit Paulus' brief aan de Romeinen (1:17) en uit die aan de Galatiërs (3:11): „de rechtvaardige zal uit geloof leven”. Dit is een aanhaling van de apostel uit de profetie van Habakuk (2:4b). Opvallend is het verschil in situatie waarin Habakuk en Paulus het woord gebruiken. Bij Paulus is het een adagium in zijn strijd tegen de judaïstische theologie, die leerde dat de mens zich voor God en zijn omgeving waarmaakt door prestatie. Wij accociëren het bekende woord onmiddellijk met deze vroeg-christelijke strijdsfeer. Luther's gevecht met de Middeleeuwse theologie vertoont daarmee zo sterke overeenkomst, dat we bij Paulus vandaag komend, geen verandering bemerken. Belangwekkend is nu, na te gaan hoe het woord in z'n oorspronkelijk verband, bij Habakuk dus, werkzaam is geweest. Dat was in een situatie, die ons, eerlijk gezegd en vreemd genoeg, nader staat dan Paulus' en Luther's strijd.

Om daar kort op in te gaan, Habakuk leefde in de tijd na de val van Assyrië (612 v. Chr.) en vóór de opkomst van het neobabylonische rijk van de Chaldeeën, die Juda aan het begin van de 6e eeuw vóór Christus naar Babel hebben weggevoerd. Habakuk maakte in Jeruzalem het corrupte bestuur van koning Jojakim mee en in het begin van zijn boek klaagt hij daarover bij God. De Here antwoordt, dat Hij de Chaldeeën zal sturen. Habakuk vindt, dat de rechtvaardigen zo van de regen in de drop komen. En zie daar, zijn probleem: „Gij die te rein van ogen zijt om het kwade te zien, ... waarom zwijgt Gij als de goddeloze verslindt hem die rechtvaardiger is dan hij?” (1:13). Is dan de geschiedenis een blinde afwisseling van de ene goddeloosheid na de andere? Waar blijft God? „Gij zijt toch van ouds, Here, mijn God, mijn Heilige, Gij sterft toch niet?” (‘Wij sterven niet’ is een verzachting van de Schriftgeleerden, die het oorspronkelijke te boud vonden). De aanvechting loopt wel hoog op in Habakuk één.

De profeet krijgt dan in het vervolg een nieuwe godsspraak, in de vorm van een vijfvoudig 'wee', dat aan de goddelozen in binnen- en buitenland wordt aangezegd. Maar in de inleiding op dit orakel deelt de Here terloops aan de profeet een vermaning uit: de recht-

Kerkelijk Leven

vaardige moet geduld hebben, moet niet opgeblazen worden, zal door zijn geloof leven. Habakuk ging toch wel te ver met zijn verwijtende vraag of God misschien ook dood was, al kwam dat dan ook, doordat de goddeloze hem als wijn naar het hoofd gestegen was. Denk erom, rechtvaardige, bewaar je verbondsfatsoen tegenover God! Er is alleen leven door geloof en geduld.

Dit is allemaal erg dichtbij. Ook wij leven als Habakuk in een eindtijd. Ook wij kunnen de geschiedenis ervaren als een dom gevecht tussen lood en oud ijzer, bijvoorbeeld het corrupte westen en het wreedaardige oosten, en we vragen vertwijfeld: waar blijft God? Ook ons wordt gezegd, dat wij geduld moeten oefenen, door geloof moeten leven, Gods dag komt over alle goddeloosheid.

Het vreemde is, dat we ons zonder moeite terug-herkennen in Habakuk's situatie en probleem. En dat, terwijl Habakuk toch een profeet was met een kleine Jeruzalemse horizon. Maar wat een wereldpolitieke belangstelling! Habakuk is daarin onze tijdgenoot, meer dan Paulus. Terwijl die toch 'n wereldburger was, in Rome gewoond en gewerkt heeft. Paulus had weinig wereldhistorische belangstelling. Hij gelijkt daarin op Mozes, die met volle aandacht over zijn wordende volk heengebogen stond en daaraan de handen vol had. Paulus leefde trouwens ook in een wereldpolitieke windstilte, vergeleken bij de tijd van de profeten en die van ons.

Maar wat doet de apostel dan met dat woord uit Habakuk? Na Jezus' kruis en opstanding steekt hij ermee af naar de diepte en radicaliseert hij het in de verticale verhouding tussen God en mens: Geloof in de gave Gods, in de gegeven Christus, is de enige houding die voor de mens overblijft, nadat hij volkomen veroordelenswaardig is bevonden.

Mij dunkt, deze paulinische verdieping en radicalisering kunnen wij vandaag niet missen, nu de situatie van Habakuk zich in onze wereld heractualiseert. (Want de geschiedenis herhaalt zich niet zomaar; in de zich herhalende motieven verdiept ze zich). In de ten hemel schreiende baaiert van onrecht en verdrukking, die de he-

dendaagse geschiedenis is, wordt de zuigkracht van het activisme (doe er iets aan; op God valt niet te wachten!) zeer, zeer sterk. De rechtvaardige zal uit geloof leven — dat is voor het nieuwe jodisme een lachertje. Maar wie Jezus Christus als de gestorvene en opgestane kent, wordt door dit woord herboren tot een levende hoop: We wachten, met de opstanding van Jezus in de rug, niet vergeefs op God.

Zo moeten we de profetische breedte, die ons vandaag zo aanspreekt, combineren met de paulinische diepte. Hoe heilloos, zo voeg ik daar aan toe, zien we vandaag de christenheid uiteen liggen in warmlopers voor profetische breedte en voorstanders van paulinische diepte! Nog steeds worden de testamenten uit elkaar gerukt.

■ Het woord-op-zijn-tijd

Het gaat mij om een historische benadering van de Heilige Schrift: het zo nauwkeurig mogelijk nagaan van de situatie waarin het Woord Gods is gesproken en het van daaruit zoeken naar herkenningen, omdat ik geloof dat de bijbelse geschiedenis niet iets toevalligs heeft, maar een soort model is van wat geschiedenis in het algemeen voorstelt.

Het gevaar is daarbij natuurlijk, dat je datgene, waarbij de vonk van de herkenning niet overspringt, laat liggen als niet-actueel, bijvoorbeeld het Spreukenboek, dat een zeer stabiele samenleving tot achtergrond lijkt te hebben. Voor dat gevaar moeten we dan op onze hoede zijn, want de hele Schrift, elke Schriftuur is nuttig tot velerlei (2 Tim. 3:16). Neem nu wat Paulus geschreever heeft over de gehoorzaamheid aan de overheden (Rom. 13). Dit is duidelijk gezegd in een situatie, waarin de christenen geen invloed op het regeren hadden. Toen ze die wel kregen, moesten er, behalve Rom. 13, meer en ook andere dingen worden gezegd, want Rom. 13 bevat meer een gedragslijn voor de onderdanen dan voor de overheid zelf. Het is terecht dat men voor dit laatste, de christelijke staatkunde dus, te rade ging bij de israëlietische theocratie in het tijdperk der koningen. In onze tijd naderen we weer de situatie, dat de christenen (nog niet als burgers, maar toch als belijders) van het regeren worden uitgesloten. Toch keert daarmee de situatie van Rom. 13 niet terug. Veeleer komt een overheid à la Openb. 13 binnen het gezichtsveld: de antichristelijke staatsmacht, die om Gods wil

niet meer gehoorzaamd mag worden, wat voor de belijders uitloopt op vervolging en verdrukking.

Betekent dit nu, dat alsdan Rom. 13 elke actualiteit verloren zal hebben? Zeker niet! Want het leert ons ook dan en vooral dan, dat de gedwongen ongehoorzaamheid van anarchistische trekken moet vrij gehouden worden. Zoals Mozes als leider van een slavenopstand ten opzichte van de verdrukker van zijn dagen heeft kunnen zeggen: de farao van Egypte heb ik altijd geëerd.

Het gaat mij om historische profilering van het Schriftgetuigenis. En men gelieve wat ik een vorige maal heb gezegd over nuances in geïnspireerdheid van de Schrift in deze zin op te vatten. Het gaat me niet om verzwakking van enig Schriftgedeelte. Het gaat me om het Woord-op-zijn-tijd.

Laat men daarbij van mij aannemen, dat ik de Verontrusten een goed en warm hart toedraag. Ik heb kritiek op hen; ik vind ze inderdaad te negatief en te ouderwets. Maar ze hebben liefde tot de Schrift. En daar wil ik bij aansluiten. Dr A. schrijft: „Intussen hebben we de indruk overgehouden dat De Jong zich niet kan inleven in de diepe smart die velen in de syn. gereformeerde kerken hebben.” Het zij zo; niet ieder toont blijkbaar zijn gevoelens even duidelijk. Toch bedoel ik met heel mijn Schriftbehandeling, in welke vorm ook, ook de Verontrusten met brood en water tegemoet te komen in de woestijn. Misschien, tenslotte, vindt iemand mij wel eens te apocalyptisch. Het woord 'eindtijdelijk' komt nogal eens voor. Zou het kunnen zijn, dat mijn amsterdamse woon- en werk-situatie hierin een rol speelt? Als de president van de republiek Amsterdam een bede in zijn 'troon'rede zou opnemen, zou dat in ieder geval een leugen zijn. Ik bedoel dit niet persoonlijk maar ambtelijk. Ik ben dus amsterdams beïnvloed. Neem dat maar voor lief en trek de overdrijving er maar van af.

Dr A. schreef: „We vinden in De Jong's betoog ... nogal wat bouwstenen verspreid liggen, maar we vragen ons af, hoe komt het huis er straks uit te zien.” Ik ben me bewust, dat ik meerdere belangrijke punten in het betoog van dr A. heb laten liggen. Ik heb dat gedaan om aan zijn hoofdvraag voorrang te verlenen. Zit er een systeem achter Uw bijbelgebruik, vraagt hij eigenlijk. Aarzelend zeg ik hierop ja. Ik zoek en vind soms iets.

L.S.!

Ds G. Janssen heeft om gezondheidsredenen de functie van redakteur van Opbouw moeten neerleggen. Het bestuur van de persvereniging en de redactie van Opbouw betreuren dit bijzonder. Wij danken ds Janssen hartelijk voor het werk dat hij eerst als medewerker en later als redakteur voor Opbouw heeft gedaan. Moge hij een voorspoedig herstel ontvangen. Wij bidden hem en zijn vrouw Gods zegen toe.

Als nieuwe redakteur is ds E. R. Postma te Eindhoven benoemd. Ds Postma is voor de lezers vooral bekend vanwege zijn Schriftstudies. Reeds vele jaren heeft hij 'achter de schermen' koördinerende werkzaamheden voor Opbouw verricht.

Bestuur en Redactie

H. E. S. WOLDRING — AMSTERDAM

C. Gerretson

zijn verzamelde werken - deel II

In Opbouw van 24 mei 1974 bespraken we het eerste deel van de verzamelde werken van prof. C. Gerretson, voor sommigen meer bekend onder zijn schuilnaam Geerten Gossaert. Het eerste deel bevatte voornamelijk literaire opstellen. Het tweede deel bevat dertig, voornamelijk historische opstellen die Gerretson schreef tussen 1904 en 1931. Ook de vier delen, die nog moeten verschijnen, zullen over de geschiedenis gaan. Werd het eerste deel geïllustreerd met een tekening van de auteur-in-zijn-jeugdijaren, het tweede deel bevat een foto van een ongeveer tien jaar oudere Gerretson.

■ Vrijheden

Hoewel het tweede deel dertig hoofdstukken telt, gaat het eigenlijk slechts over drie onderwerpen: de gereformeerde gezindte, de Belgische kwestie (met name Vlaanderen) en Indië.

Wat de gereformeerden gezindte betreft, lezen we artikelen over Groen van Prinsterers aktualiteit, over de jeugd van Goen, over „het levensbericht van dr. A. Kuyper”. Voor de bespreking van dit tweede deel pikken we er één onderwerp uit. Een onderwerp dat Gerretson beschrijft aan de hand van Groen van Prinsterer, maar dat ook in zijn eigen geschriften een belangrijke plaats inneemt. Groen werd namelijk door één ongedeelde en ondeelbare passie beheerst: de hartstocht voor geestelijke vrijheid. Hij verzette zich „tegen de vijanden, die in de maatschappelijke en staatkundige instellingen de historische 'vrijheden' van zijn volk zou dreigen te verstikken”. (28) Hij pleitte voor politieke vrijheid, maar ook voor vrijheid van onderwerp en voor de kerken. Bekend is Groens pleidooi voor het recht van de afgescheidenen van 1834.

Hoewel zelf hervormd, verdedigde hij de geestelijke vrijheid van de afgescheidenen als een recht. (38, 224, 225) Gerretson toont zich wat dit betreft een trouwe leerling van Groen. En dit onderwerp: het verdedigen van de vrijheden in een volk, vormt tevens de overgang naar het tweede onderwerp. Dat is de zgn. Belgische kwestie, met name de taalstrijd tussen de Vlamingen en de Walen.

■ Vlamingen en Friezen

In Vlaanderen bestond na de middeleeuwen een behoorlijk krachtige stedelijke democratie. Deze stedelijke vrijheden waren in Vlaanderen sterker ontwikkeld dan in de rest van de zuidelijke Nederlanden. Het volk van Vlaanderen heeft zich ontwikkeld als een typisch volk met een eigen karakter. Het heeft iets karakteristieks, dat het als volk herkenbaar maakt.

Zo heeft het een eigen taal; sinds lang tijd een groot probleem in België. In de hoofdstukken over „Vlaanderen en België”, „Vlaamse Beweging” en „Het land van Guido Gezelle” schrijft Gerretson over dit taalprobleem, juist omdat het meer is dan een taalkwestie.

Een algehele verfransing van België noemt hij een denationalisering. Anderzijds is een taalgrens niet slechts met behulp van traktaat en garanties veilig te stellen. Gerretson bepleit een remedie, die diep in het volk zelf wortelt. Het Vlaamse volk is een **eigen** volk en daarom behoren we zijn taal te respecteren en zijn cultuur te beschermen! Aldus Gerretson. Vroeger hebben we gemeend de Hollandse belangen te beschermen door bezettingen van soldaten in Belgische steden. We sloten Belgische havens af. We wilden België onder ons „Hollandse vreemdelingenbewind” brengen. Gerretson bepleit een bestuurlijke scheiding in België. Geen aparte staat Vlaanderen. Dat zou een ramp zijn, zegt hij.

Maar hij bedoelt eenvoudig, dat het openbaar gezag al zijn functies, ook het onderwijs, in het Vlaamse deel van België uitsluitend in het Nederlands uitoefent en in het Waalse deel uitsluitend in het Frans. Zoals in de middeleeuwen in het bisdom Luik het Franse deel in het Frans, en het Nederlandse deel in het Nederlands geadministreerd werd. Het gaat in België om twee verschillende volken. Vlaanderen moet zich daarom naar haar eigen aard, met haar eigen taal en cultuur kunnen ontplooiën. (98, 99) Hier vinden we tevens een aansluiting met het eerste deel van Gerretsons verzamelde werken: het deel over literatuur. In dit deel spreekt hij over de Friese taal. Het recht op het gebruiken van een eigen taal is een volksrecht. Een volk heeft er recht op in zijn eigen taal bestuurd, berecht en onderwezen te worden. (Deel I, 427).

„Zéker moet het mogelijk blijven, dat ook anderen dan Friezen tot de magistratuur in Friesland worden benoemd, mits die anderen dan ook maar Fries leren; zoals een Fries, die in overig Nederland 'n ambt begeert, Nederlands, en een Waal, die zulks in Vlaanderen verlangt, Vlaams moet leren. Is Fries leren dan zó moeilijk? Wisten onze B.B.-ambtenaren, behalve Maleis, zich niet, waar nodig, een dozijn of meer heel wat moeilijker talen eigen te maken, om de Indonesische volkeren naar de eis te kunnen dienen? De ambtenaar is er voor het volk en niet omgekeerd; dat is een democratisch standpunt.” (Deel I, 430).

Tegen de Nederlandse overheid zegt Gerretson: erken het eigene

van het Friese volk en daarmee het eigene van zijn taal. Het is een volksrecht. Doch rjocht!

En in het Vlaams zegt hij hetzelfde tegen de Belgische overheid. Zoals het Fries een nationale taal is in het koninkrijk der Nederlanden zo is het Vlaams een nationale taal in het Belgische koninkrijk. Het beschermen en het tot ontplooiing brengen van het eigene van een volk, is een kultuurtaak.

■ Houdt Gerretson vol?

We zagen dat het eigene van een volk een grote plaats in zijn denken inneemt. Hij verdedigt de vrijheden van een volk, omdat het volksrechten zijn. Houdt hij dit standpunt vol, als hij over Indië schrijft? Hij schrijft in het tweede deel over Coen.

Coen was volgens Gerretson geen Indisch staatsman, vestiger van Indisch rijk. Hij was „een Hollands staatsman, in Indië bevestigter van de Hollandse onafhankelijkheid, drager, over de wereldzee, van een Hollands hart, van een Hollands ideaal(...) een simpel man, die in en door Indië Hollands grootheid zocht.” (269) De nederzettingen in Indië mochten geen factorijen (handelskantoren) van de Compagnie worden. Coen wilde Hollandse steden in Indië bouwen, nederzettingen van het Hollandse volk. Niet een nederzetting van een bepaalde Hollandse stad.

Geen Nieuw Amsterdam dus, maar Batavia, een stad van het Hollandse volk. (273)

Het is opvallend, dat Gerretson de bezetting van Belgische steden door Hollandse soldaten afwijst, maar dit niet doet als het over Indië gaat. We mogen niet een Nederlands België nastreven. Mocht een Nederlands Indië wel? Een „Hollands vreemdelingenbewind” wijst hij voor België af, maar voor Indië blijkbaar niet. Nu ben ik wars van modieuze kritiek op alles wat kolonialisme genoemd wordt. Ook de goedkope kritiek op Coen en anderen deel ik niet. Deze kritiek wordt vaak gekenmerkt door het isoleren van bepaalde gebeurtenissen uit de tijd waarin ze plaats vonden. Dat is een a-historische kritiek.

Ook wil ik oog hebben voor de zeer goede intentie van Gerretsons beschouwingen over het eigene van een volk, zijn taal en zijn hele cultuur. Uit het bovenstaande citaat blijkt ook, dat Gerretson het prijst als Nederlandse ambtenaren de talen van volken in Indië leren. Hij noemt dat zelfs een democratisch standpunt! Maar wat blijft er van deze mooie gedachte over, als hij over het Nederlands bestuur in Indië schrijft? Hollands groei, Hollands bloei staan in zijn beschouwingen voorop. Holland heerst en overheerst in Indië.

Zijn spreken over de eigen aard van de volken lijkt dan op lippen dienst. In elk geval lijkt de gedachte van de Groot Nederlandse beweging meer aksent te krijgen dan het opkomen voor de eigen aard van de volken in de Indische Archipel.

Tot slot nog een paar opmerkingen.

Pastorale notities

Een aktueel gebed Anno Domini 1975

Psalm 90. Een gebed van Mozes, de man Gods.

Ja, het is aktueel gebleven tot op vandaag toe.

Zal er nog een toekomst voor de kerk in Europa zijn en voor de verscheurde en verdeelde christenheid in ons vaderland?

We zien het nieuwe jaar in dit opzicht niet zonder zorg tegemoet. Ach, mocht de heerlijkheid van Gods Verbond en de liefelijkheid van de HERE, ons in Christus geopenbaard, nog eens gezien worden over de kerk van nu.

Zolang de kerk Psalm 90 nog verstaat en bidt, niet in een algemene vergankelijkheidsstemming, maar als een lied van het Verbond dat spreekt van Gods verolgenheid en toorn over een afdwalend en onbekeerlijk kerkgeslacht, dan is er nog hoop!

Welke hoop? — Dat God de HERE in het Nederland en in het Europa van nu nog verdere geslachten zal behouden en roepen tot Zijn kerk: Gods heerlijkheid nog openbaar over onze kinderen.

Mogelijk is het, zo het de HERE beleeft.

Met blijdschap zien we hier en in andere werelddelen door zendings- en evangelisatiearbeid nog velen tot geloof en bekering komen.

Daarvoor blijve ons gebed dan ook voortdurend opgaan.

Wat Mozes in zijn dagen reeds gebeden heeft, mogen ook wij vragen: HERE, laat ons uw werk zien! Toon ons uw heerlijkheid in de persoon van onze Heer en Heiland! Toon het ook aan onze opgroeiende jeugd vandaag!

En wat ons eigen gemeentelijk leven betreft: dat de liefdelijkheid van de HERE iedere zondag in onze kerkdiensten en in de evangelieverkondiging maar rijk en vreugdevol en vertroostend moge schijnen.

Dat vragen we niet het minst voor de dienaren des Woords en voor de jongelui die zich op het predikambt voorbereiden. Dat ze niet in hun theologische vragen en problemen verstrikt raken, maar in eenvoud van hart en gehoorzaam luisterend naar wat de HERE ons in het Evangelie heeft geopenbaard hun weg mogen gaan. Want navorsen en onderzoek te doen naar de wijsheid in alles wat onder de hemel geschiedt, ook het theologiseren, is een kwade bezigheid, zei de Prediker. En die wist het.

Bilthoven.

B. Telder

We hebben nu twee delen van Gerretsons verzamelde werken gelezen. Hier ligt veel waardevols opgeslagen. Deze delen zijn zonder meer een waardevol bezit! De waarde van deze boeken zal toenemen, als er nog eens een namenregister aan toegevoegd kan worden. Ook een register van onderwerpen lijkt me op den duur onmisbaar. En als er toch nog eens een deel met registers verschijnt, zou de samensteller, dr Puchinger, zich dan niet eens kunnen wagen aan het 'schilderen' van een levensportret van Gerretson?

N.a.v. C. Gerretson,
Verzamelde Werken, Deel II
(geschiedenis 1904-1931).
Uitg. Bosch en Keuning N.V.
Baarn 1974,
405 blz. f 37,50.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Liturgische echo's

Je weet nooit wat je te wachten staat, wanneer je een artikel (stukkie zeggen sommigen, met dat vermaledijde kerkbodejargon) wanneer je een artikel aan de openbaarheid prijs geeft. Soms sluit je af met een glimlach, die weifelt tussen dankbaarheid en voldoening. Soms corrigeer je een drukproef en denkt: heb ik dat werkelijk geschreven? Krijg ik daar geen last mee? En als er reacties komen, luiden ze gans anders dan je voorzien had. De een telefoneert: aap, wat heb je mooie jongen! De ander schrijft: beste broeder, wat valt dat geesteskind van u mij tegen! Net als houtblokken, waarmee je een haardvuur denkt gaande te houden. Sommige stuwende harsige rook de kamer in en laten je kuchen. Andere geven vrolijk licht en koesterende warmte terug. En nog andere verrassen je met knetterende klappen en rondspringende vonken.

Zo met de liturgische trilogie van november. Drie onnozele pijlen, te Emmeloord afgeschoten. Ze bleken in veelvoud doeltreffend te zijn. Sommige lezers voelden zich diep gewond. Anderen sprongen op, of ze op een punaise waren gaan zitten. En weer anderen applaudisserden als voor vuurwerk; er werd zelfs ooooh en aaaah geroepen. Hoe bestaat zulx.

Een zuster schreef na het eerste artikel: „Volgende week verder? Graag! We beginnen in te zien dat al Gods volk uit profeten behoort te bestaan. Inderdaad! Maar we merken evenzeer op, dat ook in de „ecclesia” de diplomatie soms hoger genoteerd staat dan de profetie. En dat is smartelijk”. Na het tweede artikel belde dezelfde zuster op om te zeggen, dat ik geen aandacht had gegeven aan de „Stichting Schriftgetrouwe Psalmberijming”; hetgeen haar teleurstelde. Maar toen ik haar nader had onderwezen aangaande het door mij aangeduide „Comité, dat onze kerken een eigen berijming wil aanbieden”, (de naam is inderdaad al achterhaald) was zij terzake tevreden.

Een oude predikant, wiens oordeel ik altijd op prijs stel, schreef me: „Las met volledige instemming je artikelen iets over liturgie en Het nieuwe lied. Hartelijk dank er voor! Moge het weerklank vinden”. En toen ik hem later sprak vond hij het slotartikel zelfs het beste van de drie. Om elk misverstand te voorkomen: zijn oordeel is voor mij even waardevol, wanneer hij vindt dat ik niet de juiste toon heb getroffen.

Daarentegen kwam er een vertoornde brief van een lieve zuster, die niet begreep dat „een man van uw kaliber” rustig al die afgrijpseligheden, die ons in de Interkerkelijke Berijming worden voorgeschoteld, kan aanbevelen. Ze somde een aantal op. Ook muzikale, prosodische verschrikkingen, die er niet om liegen. En het viel haar „geweldig tegen, dat ik geen woord wijdde aan het werk van de Stg Schriftgetrouwe Psalmberijming, die dan misschien ook geen volmaakte berijmingen het licht doet zien maar in ieder geval stukken beter werk levert dan al de kopstukken”, die ik in mijn artikel noemde. Sommige zusters worden er knapper op wanneer ze goed boos zijn — let u daar wel eens op? Toch zie ik ze liever gewoon knap dan boos.

—o—

Een wijze broeder schreef een ingezonden brief, die bij uitzondering hierna geplaatst wordt, omdat het de zaak verder kan brengen. Wilt u hem wel met aandacht lezen?

Een hervormd blad nam, naar mij van gezaghebbende zijde werd verzekerd, met instemming nog al wat over uit deze trits artikelen. Dat is hoogst vererend. Maar ik heb vroeger geleerd dat het tot ons persfatsoen behoort, elkaar bij overname als dank een bewijsnummer te zenden; welke eer mij tot dusverre onthouden is.

Aan de andere zijde (want een mens moet in evenwicht blijven) kwam daar een zendbrief van vier en een half folio, die vrijwel geheel inging op het door mij verwaarloosde kerkrechtelijke aspect van de liturgische zaken. Jawel. De nonchalance, waarmee ik de vrijheid der kerken had aangestipt, werd bitter gecritiseerd. Het gezag van de meerdere vergaderingen zou nodig zijn om vast te stellen, wat de kerken wel en wat ze niet behoren te zingen. Het revolutionaire independentisme, uit Engeland overgewaaid, zou slechts wanorde en vervreemding onder ons brengen. En kerken die de vrijheid-in-Christus gebruiken om zelfstandig tot het nieuwe lied te besluiten (lees: de liturgie te ontwikkelen) zouden aan dominocratie lijden, de baas spelen over hun afgevaardigde knechten. Zelfs wijlen prof. dr K. Schilder en wijlen prof. P. Deddens met hun eerste- en tweedehands gezag zouden er naast zijn geweest; om van prof. dr S. Greijdanus te zwijgen. Ook zei deze broeder, dat de Dordtse Kerken-Orde niet dood is maar dat wij nog ten volle onder haar vigueur leven. Deze „grondwet” is „geen vodge papier” en staat ons niet toe „te gaan vrijbuiten-buiten-verband”. En zo voort.

Het zal allemaal wel waar zijn. Van zijn standpunt gezien, dat het

mijne helaas onmogelijk kan zijn. Maar het heeft alles zo weinig met het loffer Gods te maken, lijkt me, met het „nieuwe lied” voor onze Heere Jezus Christus. Vier eeuwen kerkverband (nu ja) hebben de liturgische ontwikkeling bevroren. En daarom kan ik er zo moeilijk op ingaan. Zelfs niet op punten, die kennelijk op misvattingen zijn gestoeld: als het historisch miskende Engelse independentisme, dat niets met het historische Nederlandse kerkverband te maken heeft en het daarom niet kan bestrijden. Ik laat deze dingen gaarne liggen. Ze zitten velen van ons in het bloed; we zijn er erfelijk mee belast; en dat zal nog wel even zo blijven, vrees ik.

—o—

Dan de boze opmerking over een berijmer van de Interk. bundel, die zich aan pornografie-of-zo zou hebben te buiten gegaan. Zijn liederen zouden we nimmer kunnen zingen. Daargelaten dat zijn uitlatingen (die ik toevallig meemaakte) ontactisch, onkies en bizonder menselijk waren; zo moet het mij toch van het hart, dat de meestgezongen psalmen op naam staan van iemand met enkele ergerlijke onregelmatigheden in zijn kwartierstaat; iemand die zelfs zich aan doodslag, echtbreuk en diefstal is te buiten gegaan. Ene David, als u begrijpt wie ik bedoel.

Dan was er een lieve zuster, die hevig in zorg leeft over de strijdvaardigheid en ongeestelijkheid in onze kerken. En die deswege heel van geen liturgische ontwikkeling wil weten. Die conclusie kan ik moeilijk overnemen. Wie passen op de plaats maakt in het stuk der ellende en nauwelijks worstelt om in te gaan in het stuk van de verlossing, komt niet gemakkelijk aan de dankbaarheid toe, die zich in loffers uitzingt. Jawel. Maar wie met schuldbelijdenis over alles, wat tegen onze zin in ons is overgebleven, de verlossing in Jezus Christus aanvaardt, die kan het nu eenmaal niet nalaten, dacht ik, vruchten van dankbaarheid voort te brengen; vruchten, die klinken als een jubelzang der bevrijding.

Wel kan ik van harte instemmen met haar verzuchting, dat vrede en aangename rust in onze Godshuizen en harten mochten wonen. Wat een milde zegen zou daar op volgen!

En nu even een kijkje in de keuken eens stukkie-schrijvers. Multatuli heeft ons geleerd dat, als je iets lelijks van iemand wilt zeggen je eerst iets goeds moet noemen. Zijn voorbeeld: „deze officier is een moedig man; jammer dat hij altijd in de goot ligt”. Zeg die zin nu eens andersom en het klinkt veel beter: „Deze officier moge wel eens in de goot liggen — maar hij is een moedig man”. Waaruit blijkt, dat we allemaal geneigd zijn het laatste, dat we gehoord hebben, voor waarheid aan te nemen. En om deze reden hebben we een welwillende echo op onze liturgische opvattingen voor het laatst bewaard. Lest best. In de hoop dat u het wilt onthouden.

Een goede broeder viel me namelijk nog al bij. Het is prettig bijval te ontmoeten van goede broeders; en ook als ze bijvallen kunnen ze nog wel goed blijven. Ik wil u zijn ontboezeming geenszins verhelen. Hij schreef:

„Heel hartelijk bedankt voor uw drietal fijne artikelen over de zo zeer nodige verfrissing van onze orde in de kerkdiensten. Denkbeelden,

M. DE JONGE — 's-GRAVENHAGE

TANA MEMA - TANA DAWA

Naar aanleiding van de bundel „Cultuur als antwoord”,
verzamelde opstellen van prof. dr L. Onvlee
(’s-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1973) (4)

Het kennismaken met de **tana mema** — de oude wereld — van de Soembanes bracht voor dr Onvlee veel problemen mee. De toegang via de taal beheerste hij door zijn studie in Leiden, althans theoretisch. Maar aangekomen op het eiland moest hij zich de eerste tijd van het maleis bedienen. Onvlee is, zo staat het in de „verantwoording” van de bundel „zijn leven lang leerling gebleven van de mensen, met wie hij verkeerde. Voor allen mag één met name worden genoemd: Oemboe Hina Kapita, sedert 1929 zijn medewerker voor vertaalwerk; zijn leermeester ook die hem ingeleid heeft in de taal, het sociale leven en de religie van de Soembanes en die zelfstandig onderzoek ver-

richt heeft naar de structuur van verschillende soembanese gemeenschappen, zodat een belangrijk deel van dit boek „gewoon weergave is van wat hij mij in correspondentie en uit eigen initiatief heeft geleverd.” (XII-XIII) En in zijn oratie ter gelegenheid van de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in de culturele antropologie aan de V.U. te Amsterdam (1956) zegt hij er van:

„Bij het onderzoek van een nog niet in schrift gebrachte taal wordt men er telkens op eigen wijze aan herinnerd, dat de taal een mysterieus iets is. Dat de taal, die toch is een gecompliceerd systeem van symbolen tot aanduiding van begrippen en betrekkin-

die ik m'n hele leven reeds heb voorgestaan, maar waarmee je eigenlijk bij de massa geen voet aan de grond krijgt. Dit was nu weer zo'n bijdrage van u, waarover ik u een tijdje geleden schreef: die ik met andere graag eens gebundeld wilde zien".

—o—

INGEZONDEN

In Opbouw van 8, 15 en 22 november jl. is als artikelreeksje opgenomen een lezing („enkele losse gedachten") van Br. Milo, uitgesproken in een gemeentevergadering.

In het tweede artikel Het Nieuwe Lied staan de volgende zinnen:

„We noemen de bundels van Dr L. W. Muns en van Drs Johan Luijkenaar Francken. We denken ook aan het werk, door een comité verricht, dat onze kerken een eigen berijming wil aanbieden".

Gaarna wil ik hierop een aanvulling geven. Want wie het vorengeci-teerde leest en er niet meer van weet, zal licht veronderstellen dat Drs Francken en dat comité (nog) gescheiden van elkaar werken. Genoemde broeder werkt echter sinds enkele jaren met een aantal andere psalmberijmers nauw samen in een stichting (waartoe het comité inmiddels is omgevormd) met als volledige naam „Stichting ter verkrijging van een Schriftuurlijke Psalmberijming".

Deze jongste berijming (hier afgekort als S.B.) is nog niet voltooid, maar toch wel zo ver gevorderd, dat de uitspraak van Br. Milo dat wij „niets beters" hebben, wat ongenueanceerd klinkt. Weliswaar laat hij die uitspraak, in zijn derde artikel, slaan op het nieuwe Liedboek, maar omdat daarin het voormalige „blauwe boekje" met de I.B. (Interkerkelijke Berijming) is opgenomen, lijkt het „niets beters" ook te moeten gelden voor deze I.B. De nuancering die ik zou willen voorstellen zou aldus moeten luiden: „Momenteel bezitten wij niets beters aan nieuwe berijmingen in kant en klaar uitgegeven en reeds ingevoerde vorm dan de I.B." — of een aanduiding van gelijke strekking. Mogelijk was Br. Milo niet op de hoogte (gebracht) van de voortgang die inmiddels met de S.B. is gemaakt of kwam het hem in die gemeentevergadering samen met christelijke gereformeerde broeders niet als opportuun voor daarover uit te weiden.

Hoe dit zij, het gaat mij er uitsluitend om, ook de lezers van Opbouw wat meer up to date te informeren dan uit de drie artikelen naar voren komt. Ik ben de redactie, waartoe ook Br. Milo behoort, zeer erkentelijk dat ze mij daartoe de gelegenheid geeft.

Laat ik dan iets mogen citeren uit een introductie in het Vierde Cahier, in september 1974 door de Stichting uitgegeven en waardoor opnieuw enkele tientallen bewerkingen het licht zien:

„Wij zijn ons er van bewust, dat ook deze berijmingen niet volmaakt zijn. Wel kunnen wij u verzekeren, dat we ernstig naar de volmaaktheid hebben gestreefd. Het resultaat leggen we u ter beoordeling voor: opbouwende kritiek blijven we op prijs stellen. Wij zijn erkentelijk voor de bewijzen van belangstelling in en waardering voor ons werk die wij van verschillende kanten ont-

vingen, temeer daar we tot nu toe weinig aan de weg hebben getimmerd.

Wie enigermate op de hoogte is van de moeilijkheden welke het berijmingswerk biedt, zal het niet verwonderen dat aan het tot stand komen van dit bundeltje zeer veel dagen van ingespannen arbeid en van vergaderen moesten worden besteed. Immers, voor het lofoffer aan de Koning der Kerk kan alleen het best mogelijke dienen!

Wij hebben getracht ons bij onze arbeid te houden aan de richtlijnen welke o.i. voor een verantwoorde berijming gelden, t.w.:

- een zo getrouw mogelijke vertolking van de (grond)tekst. Onvermijdelijke toevoegingen moeten in overeenstemming zijn met de context;
- het gebruik van hedendaags verstaanbaar nederlands;
- het zoveel mogelijk afstemmen van de zinsbouw op die der melodieën, waarbij met name de muzikale en woord-accenten met elkaar overeenstemmen.

Van harte hopen wij, dat dit vierde bundeltje mag bijdragen tot een hernieuwde belangstelling voor het lied van aanbidding en lofverheffing dat ons in de Psalmen voor Israël is bewaard gebleven."

Misschien mag ik er een opwekking aan toevoegen het werk van de Stichting (dat met relatief hoge partikuliere kosten voor de berijmers gepaard gaat) financieel te steunen door het postrekeningnummer 29.70.800, post Koog-Zaandijk van de penningmeester der Stichting hier te vermelden. Het adres van de secretaris, dhr. Jac. Polak, is Prins Bernhardlaan 41 te Vlaardingen. Vanzelfsprekend is deze gaarne bereid u elke gewenste inlichting te geven.

Lezers van de Kerkbode voor Noord- en Zuid-Holland hebben al menige psalm als resultaat van de werkgroep voor een Schriftuurlijke berijming gepubliceerd gezien en kunnen beoordelen. In verband hiermee citeer ik nog een belangrijke opmerking uit de inleiding op het Vierde Cahier: „Voor een juiste beoordeling van psalmberijmingen is het niet alleen noodzakelijk ze te lezen (met de Bijbel ernaast) of te reciteren, maar vooral ze ook te zingen."

Tenslotte: hoewel het „klimaat" en de „markt" voor het uitgeven en het invoeren van een berijming die de broeders van de S.B. voor ogen staat buitengewoon ongunstig schijnen, meen ik dat wij als gaarne Schriftgetrouwe christenen tegenover de Grote Auteur der Psalmen, de Heilige Geest van God, niet verantwoord zijn daarin te berusten. Daarom zou ik gaarne zien dat ook de lezers van Opbouw regelmatig tot hetzelfde beoordelingswerk als zojuist aangeduid in staat worden gesteld door publikaties in ons blad met toelichtingen, vergelijkingen en dergelijke vanwege de Stichting en degenen die haar adviseren. Zelf ben ik bereid zo'n rubriek in Opbouw op te zetten. Mijns inziens moet dat dan voor alle betrokkenen buiten bezwaar van de schatkist van Opbouw gaan.

Met hartelijke dank, nogmaals, voor de plaatsing,

M. Siesling,
Perenstraat 157,
Den Haag, 070-682710

gen, door de sprekers inderdaad wordt gesproken, beheerst zeggen we, maar veelal zonder dat deze van dit systeem en van die ordening zelf weet hebben. Ik denk aan de samensprekingen over het soembaas in ons eerste soembaasjaar 1926. Mijn informant (Kapita) was iemand die zijn taal in de verschillende vormen daarvan goed sprak, iemand bovendien, die met al de vezels van zijn bestaan in het soembase leven was gehecht. Hij was onderwijzer aan een van de volkshogescholen en we konden dus beginnen met de maleise vormen. Bij ons gesprek over de telwoorden waren we aan de rangtelwoorden toegekomen, die hij in het maleis kende. Maar het lukte hem niet op dezelfde wijze de soembase vormen te reproduceren en hij hield vol, dat weergave van deze groep woorden in het soembaas niet mogelijk was. Nu was de te verwachten vorm mij bekend en deze kwam ook onmiddellijk tot uitdrukking, toen we trachtten door enkele voorgelegde situaties tot resultaat te komen. Merkwaardig was toen zijn reactie „Ja", wanneer we praten zijn ze er wel, maar niet op een rijtje als in het maleis", wat we zo zouden kunnen interpreteren „Ik spreek ze wel, maar ik weet

er niet van". En zo is het inderdaad bij verre de meerderheid van de sprekers en in ons dagelijks onopzettelijk spreken veelal bij ons allen: we spreken wat we niet weten, of wat we niet weten en ook wel weten. En steeds weer wordt in het spreken van elk onzer het taalsysteem gerealiseerd". Daar kwam echter nog een tweede, heel grote moeilijkheid bij: de soembase taal bood in feite geen directe mogelijkheden voor weergave van het evangelie. Ze mist er echt de woorden voor. Je kunt dus niet zomaar aan het vertalen slaan. In de loop van de eeuwen is de taal (elke taal) gevormd in de ontwikkeling van de cultuur en ze is daar dan ook nauw verwant mee. Maar daarmee zijn dan tevens de mogelijkheden voor gebruik van de taal begrensd. Op Soemba binnen de heidense cultuur.

We realiseren ons nauwelijks wat dat betekent. In de 16e eeuw was de Bijbel in Europa vrijwel uitsluitend bezit van de (roomse) geestelijkheid. En die las hem in het latijn. Eerst Luther heeft de Heilige Schrift overgezet in de Duitse landstaal en bij ons waren het de Statenvertalers, die „De gantsche Heilige Schrifture uit de Oorspronkelijke talen in onse

Nederlandsche tale getrouwelijk overgeset" hebben. Zowel Luther als de S.V. hadden echter een taal ter beschikking, die zich voor dat overzetten leende, althans die zij konden aanpassen. Het volk wist zich in die vertaling aangesproken. En daarin kwam tegelijk een vernieuwing van de taal tot uiting.

Onvree kwam als vreemdeling en bracht tana dawa — wereld van de vreemdelingen — mee. Dat was al tegengesteld aan de tana mema van de Soembanes. Hij vertelt verder over zijn eigen situatie van zo'n 50 jaar geleden: „Met dit vertaalwerk zijn we op het terrein van het wonder. Omdat de bijbel het boek van het wonder is. Van dit wonder, dat God spreekt, dat Hij tot ons spreekt; dat Hij in dit spreken, in deze woorden Zich aan ons verstaanbaar maakt, aan ons kenbaar maakt, ons antwoord zoekt en ons Zijn gemeenschap biedt. (...) Elke vertaling vraagt tweemaal gehoorzaamheid. Allereerst gehoorzaamheid aan de tekst die moet worden weergegeven. Want vertalen betekent niet, dat deze boodschap nu zo moet worden gebracht alsof ze origineel tot dit volk zou zijn gekomen. Ik kan en mag deze boodschap niet uitpellen

uit, niet losmaken van het historisch en cultureel milieu waarin ze is gesproken. Dat is een verantwoordelijkheid die niemand zou kunnen dragen. Maar wat hier en nu is gezegd en geschied moet ik zo overbrengen dat het hen kan aanspreken voor wie deze vertaling is bedoeld. Dat wil in feite zeggen, dat nu in deze taal dingen moeten worden gezegd, die daarin vroeger geen uitdrukking hebben gevonden, dat deze taal een verandering moet ondergaan, dat ze moet worden vernieuwd." En verder is „de problematiek van de bijbelvertaling niet opgeheven, wanneer maar in de taal waarin vertaald wordt een „equivalent" als gereed ligt om een bepaald bijbels begrip weer te geven. (...) Een woord toch is maar niet een bepaald complex van klanken, dat ik eventueel door een klankencomplex uit een andere taal kan vervangen, alsof daarmee dan hetzelfde zou zijn gezegd. Want elk woord heeft zijn plaats in een bepaalde taalgemeenschap; 't wordt gesproken in een bepaald sociaal milieu en tegen een bepaalde geestelijke achtergrond", m.a.w. het is geen zaak van woordenboeken.

Als illustratie daarvan laat hij dan volgen, dat ons woord „bid-

den" weergegeven kan worden met 'parengena li'i', letterlijk iemand het woord doen horen, of het woord richten tot. Een duidelijk overeenkomstige inhoud. Hij gebruikte dat toen totdat hij eens bij het slachten van een kip de woorden hoorde 'parengeni li'i na manu' d.w.z. doe de kip het woord horen, opdat zo straks de kippen-darm inderdaad zou spreken wat de voorvaders bedoelden te zeggen. Een orakel dus. Nu en dan moet je wel afzien van zo'n vertaling.

Zo geeft hij in de verschillende opstellen talloze voorbeelden, die het ons duidelijk maken hoe moeilijk het is in een heidense (gesloten) gemeenschap het Woord Gods te brengen, zó dat de hoorders een ander evangelie horen als waaraan ze gewend zijn. Want zij toch luisteren, geslachten lang, naar Satan's boodschap en die is er een van gekluisterd houden in de macht van de duisternis. Israël moest uit Egypte verlost worden, losgescheurd, want anders zou het volk daar zijn ondergegaan. Zó is het evangelie van onze Heer ook prediking van verlossing, van los-scheuren, met geweld (Hebr. 2:14).

Weldadig is te lezen, hoe dr Onvlee zijn eigen werk ziet. Gevraagd: hoe vertaal je een bijbel, gaf hij als antwoord: „dat doe je niet, dat doe ik niet, dat doen wij niet, dat doen mensen niet. Ja, inderdaad, daarin zijn mensen wel mee bezig en daarbij is wel menselijke activiteit betrokken. Maar de bijbel vertalen... Het is hiermee als met alle arbeid in het koninkrijk Gods en goed verstaan wil dit zeggen met al onze arbeid — ons 'doen' heeft in de bijbel een merkwaardige kwaliteit, cfr Joh. 15:5 — dat wij daarin wel mogen en moeten bezig zijn met geheel ons verstand en met al onze kracht, maar dat wij het beslissende juist niet kunnen doen, dat dat juist buiten onze greep ligt; dat dat ook niet voor onze rekening ligt en dat we alleen daarom in vrijheid kunnen en mogen bezig zijn in alles wat ons te doen gegeven is." En hij verwijst dan naar 1 Cor. 3:5. Nu, zo zouden we het kunnen zeggen: De een onderzoekt en verklaart en de ander is bezig in overzetting, maar God vertaalt de bijbel.

Typerend, zo zegt hij op een andere plaats, is, voor misschien wel veruit de meeste zendingsvelden, dat de boodschappers van het Woord niet altijd het geduld hadden, noch de gelegenheid kregen te wachten op een antwoord, maar het zelf gaven, zij het ook vaak op aandrang van hun inheemse medewerkers.

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

■ De „aardverschuiving”

Zoals onze lezers wel gemerkt hebben probeer ik in de Persschouw vooral informatie te geven omtrent wat rondom ons gebeurt. Wij vormen maar een kleine kerkelijke gemeenschap en daarom is het te meer nodig goed te weten wat vlak bij ons plaats vindt. Zo gaf ik indertijd uitvoerige inlichting omtrent de kwesties rondom Kuitert en Wiersinga.

Hier volgt iets van wat ik in de laatste nummers van „Voorlopig” las. Dat is een maandblad dat zich aandient als „Evangelisch commentaar bij de tijd”. In de redactie zitten een aantal vooraanstaande Gereformeerden. Het blad heeft meer dan 10.000 abonnees. Ik zette boven deze Persschouw de „aardverschuiving”. Enkele jaren geleden profeteerde Kuitert dat zijn schrijven het begin was van een „aardverschuiving”. Het nu volgende is het bewijs dat zijn profetie is uitgekomen.

De theologische fout

Naar aanleiding van de film **Jesus Christ Superstar** schrijft Eveline Stern:

Als ik alle theologische aanmerkingen die er op de film te maken zijn zou willen opnoemen, zou ik heel wat papier nodig hebben... Nee, de theologische fouten die de makers van de film maakten, zijn niet zo belangrijk. Maar de theologie van eeuwen die hen tot die fouten gebracht heeft: de prediking van de God der wrake: „die — liever dan de zonde ongestraft te laten, deze aan zijn lieve zoon gewroken (moet zijn: gestraft - C.V.) heeft met de dood, ja, de met de dood des kruises.”

Over het bidden

Hierover schrijft drs A. Schippers:

Is Hij de God van mensen of niet? Hij piekert er niet over om mensen uit het veld te slaan of van de kaart te spelen. Zijn rijk het Godsrijk, daarin mogen mensen met elkaar tot hun recht komen. Het is het menselijk, zoals je ook een planten- en dierenrijk hebt. Van de weeromstuit kan bidden nu ook niet anders zijn dan een verborgen omgang met deze God. Als deze God mensen aan het bidden zet, haalt Hij hen niet weg uit hun wereld. Wie tot Hem bidt, keert zich niet af van zijn medemens, van zichzelf en van de gezamenlijke geschiedenis om zich voor een moment naar God toe te keren. Wie met deze God gaat spreken kan niet anders dan opnieuw en dieper ingaan op de dingen waar God hem aan gezet heeft. Met het oog op deze God verzamelt hij zichzelf uit alle hoeken en gaten van de verwarring en onzekerheid om opnieuw die ene en eenvoudige mens te zijn, die hij God zij dank zijn mag, om met andere mensen samen verder te gaan staan aan de eigen en gezamenlijke aangelegenheden.

Wie zich dan ook Gods reactie op zijn gebed niet wil laten ontgaan, zal aandacht moeten geven aan de mensen met wie hij te maken heeft, aan de wereld waarin hij woont, en aan zichzelf. Daar en nergens anders „zegt” deze God „iets terug”. Dat is zo sterk, dat iemand als Mönnich God vaak Amsterdams hoort praten.

Over het huwelijk

In een artikel over het huwelijk van drs Spielman wordt opgemerkt, dat achter de vraag van vele jongeren: Wáárom zou je eigenlijk trouwen en — als je al meedoet aan dat instituut van het huwelijk — wáárom zou je dan trouw moeten zijn, een groot stuk wantrouwen en een groot stuk protest tegen de wereld der volwassenen steekt. De jeugd voelt er weinig voor om zómaar de instituten van de oudere generatie over te nemen met alles er op en eraan. Wie nu de discussie over het huwelijk wil beslissen met een: „er staat in de bijbel” neemt daarmee het daarin gehuldigde hele patriarchaat over. En dat wil tegenwoordig niemand behalve een zonderling. Daarom is: „het staat in de bijbel” voor niemand een argument. Ook met het argument: „Ik geloof in Jezus Christus” komt men er niet met de twijfelaars t.o.v. het huwelijk. Dan kan men hoogstens een aantal

teksten laten liggen! En daarom ontkomt men niet aan de vraag „naar de functie van het huwelijk in het menselijk bestaan. En binnen dat kader moet worden bezien of partnerschap en trouw een zinnige functie vervullen.” Nadat zo het bestaande huwelijk problematisch is gemaakt wordt door „analies kraan” en „bert van de lagemaat” een antwoord op dat probleem gegeven in een artikel: **samenleven en niet trouwen**. Daarin schrijven zij o.a.:

„Er zijn ook mensen die de noodzaak om te trouwen niet of nog niet zien. Zonder trouwboekje gaat het ook best.

● Soms ziet men het samenwonen als een proeftijd: men wil aldus uitproberen of men in alle opzichten bij elkaar past voordat men elkaar eeuwig trouw belooft.

● Anderen zijn in het algemeen tegen institutionalisering van persoonlijke relaties. Dat is iets waarin je geheel vrij moet zijn en blijven. Liefde en gebondenheid zijn met elkaar in tegenspraak. Een hiermee samenhangende visie is, dat niet intieme relaties in wettelijke kaders, maar alleen gemeenschappelijke economische handelingen, bijvoorbeeld bij de notaris, dienen te worden vastgelegd.

● Weer anderen zijn bang als getrouwd stel te worden weggeloopt in een hokje en zo tegen wil en dank geïsoleerd te raken. Bovendien is het feit dat je getrouwd bent voor de buitenwereld veelal voldoende verklaring voor je daden: je wordt niet meer om verantwoording gevraagd.

● Ook zijn er mensen die tegen dit instituut zijn in het kader van een fundamentele maatschappijkritiek: huwelijk en gezin in hun huidige vorm zijn verweven met ons kapitalistisch maatschappijbestel; wil je dat bevechten dan probeer je de instituten af te breken waaruit het opgebouwd is.

● Tén slotte zijn er de mensen die — zo ze het al zouden willen — niet kunnen trouwen, omdat ze toevallig niet een paar vormen, met twee leden van verschillend geslacht.

Na zo de redenen genoemd te hebben waarom vele jongelui in de — voorheen — gereformeerde wereld „het instituut van het huwelijk” afwijzen, gaan deze studenten zo verder:

Het zal duidelijk zijn dat de genoemde motieven door elkaar lopen of samengaan. Wijzelf zijn indertijd gaan samenwonen zonder onmiddellijk aan trouwen te denken. Wij zagen de zin ervan niet in, hadden het niet nodig om aan woonruimte te komen of om ons dagelijks brood veilig te stellen, en er werd weinig sociale druk op ons uitgeoefend. Wel werd ons van tijd tot tijd door verschillende mensen om verantwoording gevraagd voor het uitblijven van onze trouwdag. Dank zij die gesprekken, die ons dwongen tot nadenken, zijn we tot het voorlopige en niet tot het einde toe doordachte, inzicht gekomen dat het huwelijk in zijn huidige vorm helemaal niet zo'n ideale instelling is als wel wordt voorgesteld. Immers, het brengt een hoeveelheid bescherming en voorrechten met zich mee, die bij nader inzien alleen blijken te gelden voor die mensen die een duurzame relatie willen en kunnen aangaan met één partner van het andere geslacht.

Vanuit de bestaande wetgeving is elke afwijking van dit patroon, elk alternatief huishouden, abnormaal. Velen voelen zich dan ook nog niet vrij — en zijn dit in feite ook niet — om voor zichzelf die vorm te kiezen die voor hem past.

Er is, zo gaan de beide studenten verder, een groot aantal „relatievormen” — of wat in dit geval h.i. meer ter zake is — „huishoudens”. Of in ieder geval „aanzetten” daartoe. Als zulke „relatievormen” of huishoudens worden dan — in één adem en op één niveau — genoemd: **samenwonen-de broers en zusters, homofiele**

relaties, gezinnen, alleenwonen-den, communes, groepsrelaties, concubinen, enzovoort! De schrijvers willen geen morele beoordeling van deze „relatievormen” geven. Letterlijk schrijven ze dan: **Ieder mens moet in zijn samenleven met mensen zichzelf kunnen zijn.**

De schrijvers verklaren dat er nog heel wat leed en strijd geleden moet worden voordat we zover zijn dat er niemand is die de manier waarop hij zijn geluk wil zoeken als abnormaal ervaart. Maar: hoe meer mensen nu al ervan afzien gebruik te maken van het privilege „huwelijk” des te sneller zal dit proces zich kunnen „doorzetten”, t proces namelijk dat resulteren moet in een „relatiewetgeving” waardoor al de genoemde relaties **legaal** worden gemaakt en een zo groot mogelijk economische onafhankelijkheid en daarmee een gegarandeerd inkomen voor ieder individu en dergelijke wettelijk wordt vastgesteld. In hetzelfde nummer van „Voorlopig” — het heeft tot motto „huwen of hokken — wordt zonder commentaar de volgende ontboezeming van een ongetrouwde vrouw afgedrukt:

Wij heterofiele vrouwen hebben erge behoefte aan de vriendschap en de liefde van een man. Nu is het praktisch onmogelijk na je 30ste en zeker na je 40ste jaar nog een heterofiele man te vinden. Het kan evenwel voorkomen dat een niet al te gelukkig gekwade man en een ongehuwde vrouw elkaar zeer gaan waarderen en liefhebben, zonder dat echter in het openbaar te mogen tonen. Zij zouden zo graag rond willen uitkomen voor hun liefde en hun relatie kerkelijk ingezegend willen zien. En waarom ook niet? Moet de publieke opinie niet zo gevormd worden dat men dit ook normaal gaat vinden? „De man kan gaan scheiden”, zullen sommigen zeggen, maar als hij zijn gezin in de steek laat, steigert de publieke opinie helemaal. Daar moet wat aan gedaan worden, want hoe moeten wij vrouwen ons probleem anders oplossen?

Een „weduwenaar” zult u denken, maar moet ik dan heus tot mijn 70 ste jaar wachten om misschien een aftandse weduwenaar van 80 te kunnen huwen? Ik hoop dat kerke en staat ons probleem ter harte willen nemen en dat in de kerkelijke en gewone pers vurige pleidooien zullen worden gehouden voor de opinie dat, wanneer er geen echte liefdesband bestaat tussen man en vrouw, scheiden normaal is en in sommige gevallen ook gekozen kan worden voor een polygaam huwelijk (een huwelijk van een man met meer dan één vrouw), dat dan kerkelijk ingezegend moet kunnen worden.

Voor de heterofiele ongehuwde vrouw zal er namelijk niet licht een oplossing komen wanneer de publieke opinie en de kerk de scheiding en het polygame huwelijk niet aanvaarden.

Euthanasie

Ook over euthanasie wordt in „Voorlopig” gesproken. De redactie-secretaris Eimert Pruim formuleert daaromtrent enkele stellingen. Ik citeer er een paar:

De behoefte aan actieve euthanasie (het opzettelijk een eind maken aan het leven - C.V.) kan samenhangen met onbekwaamheid om ernstig zieke mensen een adequate behandeling te geven. Mensen die een ernstig en langdurig lijden tegemoet gaan hebben, na weloverwogen met anderen de verschillende aspecten te hebben besproken, recht op de dood. De arts dient medewerking dan niet te onthouden.

De Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie heeft een levens-testament of euthanasie-verklaring ontworpen, hetgeen de mogelijkheid biedt om wensen ten aanzien van eigen levens-beëindiging kenbaar te maken. Voor wie dit wel moet dit testament volledige rechtsgeldigheid krijgen.

„Voorlopig” geeft dan de tekst van zo'n testament en vermeldt dat er al 6000 van deze testaminten zijn „uitgezet”.

Pluriformiteit

Zoals bekend is heeft de synode van de (synodaal) Geref. Kerken een „Geloofsgetuigenis” de wereld ingezonden. Het werd opgesteld door de proff. Berkouwer en Herman Ridderbos. Prof. Augustijn ziet, om met de redactie van „Voorlopig” te spreken, daarin „niet veel brood.” Het is te weinig een belijden. Doordat er „te weinig in geluisterd wordt”. En tegelijkertijd „te veel en te weinig” in wordt gezegd. Er zit te veel verleden en te weinig heden in. Of: het ruikt teveel naar de school en je proeft er te weinig de kerk in. Prof. Augustijn gelooft dat we thans niet meer tot een gelijke belijdenis kunnen komen. Als de kerkmensen proberen hun geloof te belijden komen er waarschijnlijk zeer verschillende woorden die langs elkaar heen lopen en elkaar tegenspreken. Bovendien: je moet blijven leren en dat betekent dat je jezelf niet eens en voor altijd „vastpint” op een bepaalde manier van denken en spreken. Het zou z.i. wel eens kunnen zijn dat een van de belangrijkste taken van de kerk is dat ze volmondig erkent, **dat er veel manieren zijn om je geloof te belijden.** In dit verband spreekt hij van „pluriformiteit”. En wel zo:

Er wordt veel gesproken over pluriformiteit, veelvormigheid, in de kerk. Het woord klinkt mooi, maar het stelt niets voor, als we de pluriformiteit alleen tegen wil en dank aanvaarden, omdat het blijkbaar niet anders meer kan. Het betekent pas iets, als we de ander werkelijk nemen zoals hij is, in zijn anders zijn, als we de confrontatie met hem ervaren als een verrijking van eigen eenzijdigheid, ook al zijn we het absoluut met hem oneens. Dat betekent voor de kerk, dat ze niet bang hoeft te zijn voor vele, ook elkaar tegensprekende, uitdrukkingen van het ene geloof. Dan komen we van belijdenis weer tot belijden.

„Sporen van God”

In het laatst verschenen nummer schrijft prof. Kuitert een artikel dat tot titel heeft „**niemand heeft ooit God gezien**”. Kuitert wijst er daarin op dat de vraag „bestaat God eigenlijk wel?” vanaf de kinderleeftijd steeds weer in een mens opkomt. Dat komt z.i. vooral daarom omdat niemand ooit God heeft gezien. Geen enkele van de vele bestaande godsdiensten kan zeggen dat hij God heeft gezien. Als we nu toch overgaan tot de geloofsovertuiging berust dat „op heel gewone processen van overdracht, die je inderdaad zou kunnen samenvatten in de uitdrukking, dat wij Gods bestaan van horen zeggen hebben.” Het stellen van die vraag „bestaat God wel?” is juist daarom niet vreemd. Want wij leven in een werkelijkheid die volkomen met de **traditionele** woorden over God in strijd schijnt. God was altijd scheppingsorde — maar die orde is weg. Is God dan ook niet weg? Bestaat de God van de liefde nog wel? Want waar is die liefde? Theologen hebben geprobeerd zich uit de benauwenis van de vraag: „bestaat God wel?” te redden. Kuitert noemt enkele van die „reddingspogingen”. Maar die zijn z.i. niet geslaagd. En dan schrijft hij het volgende:

De vraag blijft dus staan: wat kunnen we over het bestaan van God dan nog zeggen? Ik begin nog een keer met dat woord uit de — christelijke — godsdienstige traditie: niemand heeft ooit God gezien. Laat ons dat in ieder geval een beetje troosten. Maar er zijn wel godsdiensten, zei ik, en ik heb beloofd er aan het einde van mijn bijdrage op terug te komen. Wat bieden de godsdiensten — *inclusief het christendom* — ons dan?

Ik denk dat we kunnen zeggen: de godsdiensten willen ons elk voor zich en op eigen manier aanwijzen *wat zij voor de sporen van God houden in onze wereld.* Let wel: elk voor zich en op zijn eigen manier. De godsdiensten wijzen ons niet dezelfde dingen als sporen van God aan. Dat maakt de zaak van de godsdienst nog moeilijker, maar zo is het nu eenmaal. Vervolgens: *meer dan sporen aanwijzen kan een godsdienst niet doen.* Wij zelf, de mensen, moeten de sporen volgen en zo — ja, wat eigenlijk? Bij God en zijn heil uitkomen? Ik weet niet hoe andere godsdiensten dat zeggen, *maar onze eigen, christelijke godsdienst blijft ook nog erg bescheiden.*

Op dat woord: niemand heeft ooit God gezien, volgt in het bijbelwoord dat ik aanhaalde: maar de eniggeboren Zoon heeft Hem aan ons uitgelegd. (Joh. 1:10) *Jezus heeft óók sporen van God aangewezen in onze wereld.* Met „ook” bedoel ik dat er meer geweest zijn die het gedaan hebben, bijvoorbeeld Mohammed en Boeddha. Jezus heeft andere dingen als sporen van God aangewezen dan zij. Eigenlijk heel merkwaardige dingen. Om de sporen van God en zijn heil te vinden verwijst hij zijn volgelingen niet naar het verleden, maar naar wat komt. Setrker, wat komt is het spoor van God. Dat kan ons wat vreemd in de oren klinken omdat wij, net als de meeste mensen, met wat komt niet veel op hebben. Wat komt is een inbreuk op wat is, wat we hebben, waar we aan gewend zijn en wat we kunnen bemannen. De dingen worden door wat komt altijd weer anders en dat is zowel vermoeiend als angstig.

Toch is dat wat komt nu juist waar Jezus ons heen wijst als het om Gods sporen in onze wereld gaat. De dingen veranderen door wat komt; dat kun je ook zo lezen: wat muurvast zat, raakt weer los en vlottende, doorlopende wegen blijken bij de volgende bocht (van de geschiedenis) toch weer niet dood te lopen of niet helemaal. Alles verandert betekent eigenlijk: alles ontkuistert weer door wat komt.

Of nee, dat is te automatisch voorgesteld. Wij hebben er immers zelf de hand in. Niets veranderd of wij mensen zitten er achter en geven aan de verandering de richting die het meekrijgt; ten goede of ten kwade, al naar gelang we — in meer of minder uitgewerkte vorm — ideeën erop nahouden hoe alles eigenlijk zou moeten zijn.

Alles ontkuistert door wat komt, zeker, maar omdat we er zelf tussen zitten, kunnen de dingen ook weer verkeerd aflopen, in het slop raken, doodlopen of (anderen) dood laten lopen. En tóch, ook dat is weer niet het einde, ook teleurstellingen en misrekeningen zijn dat niet. Zij worden allemaal — op hun beurt — nog weer ingehaald door wat komt. Ik denk dat Jezus zo iets bedoelde toen Hij zei: *wat ervan komt is Gods koninkrijk.* Wat komt, mag je aftasten op sporen van de ontkuisterende, vrijheid schenkende God.

Alle geloof, aldus Kuitert, begint met: „van horen zeggen”, ook het christelijke. Maar ook dat kan louter daarvan, dat is van de „traditie” waartoe ook de Heilige Schrift behoort, niet leven. Die traditie heeft ook niet de bedoeling ons daarvan te doen leven. De traditie zegt zelf dat we moeten letten op „de sporen van de vrijheid schenkende God.” Dat opmerken van die sporen is onze zaak, dat is „levende godsdienst”! Kuitert eindigt zo:

Beide zijn nodig, de traditie, het van horen zeggen hebben, en het opmerken van de sporen van God en zijn heil.

Is dat laatste er niet bij, dan verliest het aanhangen van de traditie zijn grond en zijn zin. Iedere keer als we denken: „bestaat God eigenlijk wel” is het zo ver. Dan zijn we de sporen bijster en hebben alleen de traditie. Maar van traditie kan een mens niet leven, ook niet van de christelijke. Hij leeft van God, *al was het maar van diens sporen.*

Ik geef dit alles zonder commentaar door.

Alleen heb ik enkele cardinale zinnen onderstreept.

Maar wie zich inleest in wat in het bovenstaande werd geciteerd besteft ten volle dat de doorwerking daarvan betekent het einde van de reformatische kerk, het reformatische belijden, het reformatische leven.

Naar aanleiding van de artikelen over Sensivity-Training die onlangs in „Opbouw” gepubliceerd werden.

Deze artikelen werden geschreven door drs B. Kristensen, in samenwerking met het „Studiecentrum”.

De redactie vraag graag aandacht voor het werk van dit studiecentrum.

Graag willen wij Uw aandacht vragen voor het werk van het „Studiecentrum”. Dit is een stichting die enkele jaren geleden werd opgericht, onder de naam Stichting „Internationaal Christelijk-Studiecentrum”. De bedoeling van de stichting is Christenen samen te brengen in studiekernen, waar de deelnemers zich in het licht van de Bijbelse boodschap met elkaar bezinnen op fundamentele vragen waarmede wij allen geconfronteerd worden in een goeddeels onchristelijke maatschappij. Het gaat er om een beter inzicht te krijgen in de zin en de consequenties van het alomvattend Koningschap van Christus voor ons denken en doen in deze wereld. Een wereld die ondanks alles wat wij mensen ervan gemaakt hebben God's wereld is en blijft.

De studiekernen zijn zowel voor studenten als afgestudeerden bestemd. In een aantal algemene kringen worden hedendaagse stromingen en ideeën besproken die een grote invloed op de samenleving hebben. Van sommige van deze stromingen is het anti-christelijk karakter duidelijk. Er zijn echter andere bewegingen waarvan de eigenlijke achtergronden en doelstellingen vaak verborgen blijven, maar die zich toch wel terdege in de praktijk doen gelden. In dit alles komt een tijdgeest tot uitdrukking die algemeen gezien niet uit, door en tot God is en die — we moeten dit eerlijk erkennen — ook ons als Christenen niet onaangestast laat. Daarom ook de noodzaak tot voortdurende zelfbeheersing, waarbij wij elkaar juist moeten helpen. Zo hebben de kringen zich bezig gehouden met marxisme, evolutionisme, humanisme, vrijheidsidealisme, technocratische tendenzen in onze maatschappij.

Naast deze kringen van meer algemene aard zijn er ook meer gespecialiseerde kringen voor medici, maatschappelijke en politieke vraagstukken, literatuur, theologie, psychologie. Andere kringen zijn in voorbereiding. Bovendien wordt door het studiecentrum steun geboden aan plaatselijke studentengroepen in de vorm van advies en begeleiding.

Al dit werk dient om Christenen grondiger toe te rusten, zodat zij in hun werk en in de samenleving betere getuigen kunnen zijn van Christus en Zijn Koninkrijk.

De activiteiten van het Studiecentrum zijn duidelijk groeiende. Van verschillende kanten wordt om steun gevraagd. Het aantal studiekernen dat direct van het Studiecentrum uitgaat of waarbij het Studiecentrum via zijn staf betrokken is bedraagt op het ogenblik 14. Er is een groeiende samenwerking en een toenemend contact met evangelische studentengroepen, zoals C.S.F.R., Ichthus, C.S.R., Campus Crusade, Navigators.

Het voorbereiden, organiseren en leiden van kringen gebeurt voor een deel door

vrijwilligers. Omdat niet alles in vrije tijd gedaan kan worden, heeft de stichting ook twee deeltijdse stafmedewerkers in zijn dienst en daarnaast een deeltijdse administratieve kracht. Hun taak is omvangrijk en van vitaal belang voor het werk.

Indien U verdere informatie inzake het Studiecentrum wenst te ontvangen, kunt U zich wenden tot de stafwerkers:

Drs Brede Kristensen, Beatrixstraat 11, Baambrugge, tel. 02949-1827; of
Ds Hans Schouten, Rijksweg 83, Baambrugge, tel. 02949-1634.

Voor elk blijk van meeleven zeggen wij U, ook namens alle medewerkers, van harte dank.

Met Christelijke groet,
het bestuur van het I.C.S.

Prof. dr G. A. Blaauw, Enschede
Prof. dr J. D. Dengerink, Driebergen
D. van Katwijk, Diever
Dr G. Nienhuis, Zeist
Mr T. van der Ploeg, Leiden
Prof. Dr H. R. Rookmaaker, Diemen
Prof. Dr E. Schuurman, Breukelen
Mr E. J. F. Westerhuis, 't Harde

Kerknieuws

Beroepbaar: Kandidaat A. Beef-tink, Zandkamp 25, Hoogland.

Heerde — Benoemd in Heerde voor bijstand in pastoraal werk: ds B. Geuchies, aanstaand em. pred. te Wapenveld, welke deze benoeming heeft aangenomen.

Utrecht-Centrum — Op maandagavond 23 december jl. werd op een gemeentevond het nieuwe orgel in de Jeruzalemkerk in gebruik genomen.

Voorthuizen — Op zaterdagavond 21 december jl. werd in een feestelijke bijeenkomst het gerestaurerde kerkgebouw door de gemeente in gebruik genomen. Het geheel heeft een ander aanzien gekregen met name doordat de banken door prettige stoelen zijn vervangen. Het was fijn, dat ook de pastor-loci, ds E. Zwartveen, deze ingebruikname kon bijwonen.

Eindhoven — In januari zal de „Kontaktsleutel” gaan verschijnen. Dit veertiendaagse orgaan is dan een combinatie van het huidige „Kontakblad” van de vrijgemaakt gereformeerde kerk en het kerkblad „De Sleutel” van christelijke gereformeerde zijde. Uiteraard wordt hierin het nieuws van beide gemeenten opgenomen. Hoe de redactie precies zal worden samengesteld is nog niet bekend. Deze nieuwe fase in de hechte samenwerking tussen beide plaatselijke kerken valt met grote dankbaarheid te noteren.

Het ongeboren leven — Vanuit Enschede werd aan de Minister van Justitie, mr A. A. M. van Agt, het volgende schrijven verzonden:

Excellentie,
De Raad van de (vrijgemaakt) gereformeerde kerk te Enschede-Noord en die van de (vrijgemaakt) gereformeerde kerk te Enschede-Zuid wenden zich tot U met het volgende:

1. Met grote verontrusting constateren de voornoemde kerkera-den de voortgaande schending van de wet ten aanzien van de zo nodige bescherming van het ongeboren leven.

2. Indien de abortus provocatus wordt gelegaliseerd en het al of niet gewenst zijn van de prille medemens tot maatstaf wordt verheven, vrezen beide kerkeraden een steeds sterkere ontwaarding van het totale menselijke leven.

3. Terwijl beide kerkeraden voor Uw streven om ergens aan deze ontstellende ontwikkeling het stopsein te geven, dankbaar zijn, dringen zij er toch met de meeste klem bij U op aan de eerbied voor het menselijk leven vanaf de conceptie te bevorderen en de vernietiging van het menselijk leven met alle kracht tegen te gaan.

4. Het feit, dat U op een onlangs gehouden congres getuigenis heeft afgelegd van Uw christelijk geloof door betreffende de onderhavige materie Psalm 139 te citeren, geeft ons des te meer moed het bovengeschrevene aan U voor te leggen.

Met de meeste hoogachting en hartelijke zegenwens,
namens de Raden voornoemd,
Ds O. Mooiweer, praeses
T. Hilverda, scriba
Ds C. Bakker, praeses
H. Langman, scriba.

Nieuws uit breder kring

Enschede — Uit het verslag van de gecombineerde kerkeradsvergadering van Enschede-Oost en Enschede-West (Chr. Geref. kerken): d.d. 28 nov. '74: „Er is een schrijven ontvangen van de Geref. Vrijgemaakt binnen verband. De gevraagde opheldering lijkt hierin gegeven. Een antwoord-schrijven met data voor een volgende samenspreking wordt vastgesteld.”

Ds G. F. Ch. Goslinga — Na enige tijd geleden bekend werd heeft ds G. F. Ch. Goslinga, em. pred. van de (syn.) geref. kerk te Valkenswaard, blijkens een door hem gedane publicatie zich in 1970 laten herdoopen. Dit gebeurde in Jeruzalem door ds J. W. van der Hoeven in een water bij de Dode Zee. Er waren slechts twee personen bij aanwezig. Hij deed dit, omdat de Geest hem zulks te kennen gaf, waarna de plechtigheid reeds na een paar dagen plaatsvond. Ds Goslinga is verbonden aan de kerk van Amsterdam-Slotervaart-Osdorp, waar hij als emeritus-predikant hulpdiensten verricht als geestelijk verzorger van het Geref. Rusthuis „De Schutse”. Ds Goslinga heeft tengevolge van deze stap met zijn kerkeraad een open gesprek gevoerd, die hem vrijstelde van het dopen van kinderen om des gewetenswille.

In het dagblad „Trouw” stond het volgende bericht:

Brief synode aan dr H. Wiersinga
Utrecht — De generale synode van de gereformeerde kerken heeft, conform het door haar genomen besluit, een brief aan de

Amsterdamse studentenpredikant, dr H. Wiersinga, geschreven. Wij geven daaruit de volgende twee fragmenten door:

„Wanneer de synode thans een klemmend beroep doet op uw bereidheid het oordeel van de kerk te eerbiedigen en u trouw te houden aan haar belijden, is ze ervan overtuigd u niet een te zware last op te leggen. Ze kan niet inzien dat de grote nadruk die u gelegd wilt hebben op de 'effectieve', de heel het leven in zijn verbanden vernieuwende kracht van de verzoening, u zou moeten nopen te ontkennen of te bestrijden dat Christus in onze plaats het gericht van God heeft gedragen.

Naar het oordeel van de synode zijn deze twee zijden van de be-

Ons vakantie reisplan 1975

OOSTENRIJK

Deze unieke jongerenreis naar het Bregenzerwäld gaan wij dit jaar weer doen voor de 16de keer. Door de vele aanvragen gaan wij dit jaar weer 3 reizen maken, om teleurstellingen te voorkomen: schrijf per omgaande.

De kampeerboerderij van mevr. Flatz in het bergdorp Schwarzenberg biedt ons volop de gelegenheid van deze kampreis te genieten.

's Morgens vroeg met de bus weg, 's avonds in Oostenrijk.

De prijs, alles inbegrepen: verzekeringen, bustochten, etc.

De data is als volgt:	Prijs
7 juli t.m. 16 juli	f 375,—
17 juli t.m. 26 juli	f 375,—
28 juli t.m. 6 aug.	f 375,—

Folder op aanvraag.

Aanmelden bij de kampleider:

JAN WIJNSMA,

Langgrouwsterweg 39, Nijkerk (O-D),
Post Metslawier, Fr.

Tel. 05192-293 - b.g.g. 294.

Ga met uw vakantie naar de Veluwe!!!!

Wij bieden U 2-4-6-8 persoons Bungalow's aan voorzien van alle comfort.

Voor en naseizoen ongeveer 40% korting.
Bespreek nu.

Eigen Kinder- en Kleuterbad (Verwarmd).
Nieuwe Kantine (Het Karrewiel).

Camping en Bungalowpark

„Ackersate”

Harremaatweg 26, Voorthuizen
Telefoon 03429-1274

lijdenis der verzoening zo nauw met elkaar verbonden, dat de éne zijde slechts samen met de andere als het evangelie van de verzoening kan worden verkondigd en beleden, ook al zal de één geneigd zijn de nadruk meer te laten vallen op de eerste en de ander op de laatste. Wij zijn nu eenmaal, ook in het evangelie, beperkte mensen (...).

De synode heeft zich afgevraagd of u zich wel voldoende realiseert wat uw ontkennen van deze belijdenis aan reacties moet oproepen in de gemeente en hoe on-

verdraaglijk deze ontkenning voor haar is. En dit niet vanwege theologische of confessionalistische onverdraagzaamheid of uit onwil iemand in de kerk enige ruimte te kunnen, maar omdat hier iets in geding is gebracht dat tot de niet prijs te geven inhoud van het christelijk geloof behoort.

De synode, u deze zaak op het hart bindend, wil u gaarne de nodige tijd laten om tot een verantwoorde beslissing te komen ten aanzien van hetgeen thans van u wordt gevraagd ter bewaring van de eenheid van de kerk.

De Stichting ter Bevordering van
Gereformeerd Sociaal Pedagogisch
Onderwijs

zoekt voor haar Sociale Akademie te Ede per 1 februari 1975 voor de

PART-TIME OPLEIDING

docenten voor de vakken:

GODSDIENST

— 4 UUR
(vrijdag 2 uur)
(zaterdag 2 uur)

INLEIDING MAATSCHAPPELIJK WERK TERREINEN EN METHODEN

— 4 UUR (zaterdag)

Per 1 augustus 1975 voor de

DAGOPLEIDING

docenten voor de vakken:

INLEIDING MAATSCHAPPELIJK WERK TERREINEN EN METHODEN

— Volledige dagtaak
(heeft men minder uren beschikbaar dan kan men ook solliciteren)

INLEIDING INRICHTINGSWERK TERREINEN EN METHODEN

— ± 10 UUR

- Eventuele gegadigden dienen uit overtuiging in te stemmen met doel en grondslag van de Stichting.
- Zij moeten beschikken over voldoende onderwijsbevoegdheden.

Sollicitaties worden voor 20 januari 1975 verwacht bij de secretaris van de Stichting: W. Huizer, Postbus 9019, Dordrecht.

Inlichtingen zijn verkrijgbaar bij de Directeur: Drs C. Verhoeff, Telefoon: 08380 - 18540.

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Slotlaan 220 - Zeist

Redaktieleden

Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar
f 11,75 per halfjaar
f 6,15 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.